

ב"ה

על קו ומעגל

כסלו תשס"ו

הרב נתן אופנר

בית המדרש "רעותא"

על קו ומעגל •

ישנו סיפור מפורסם השגור בפינו מאז ילדותינו, סיפור מעשה שמרוב מה שדשנו בו, איננו שמים לב לרבדים השונים שבו, לזרמי העומק החולפים מבעד למעטה הסיפורי, היוצרים עיתים תמונה שונה מהמצטייר בנו מתוך קריאה בסיפור. מעשה זה – העוסק בחוני המעגל וגלגוליו – ללימוד הוא נצרך ולהעמקה.

מעשה פעם אחת יצא רוב אדר ולא ירדו גשמים, שלחו לחוני המעגל, התפלל וירדו גשמים. התפלל ולא ירדו גשמים. עג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק הנביא שנאמר 'על משמרתי אעמודה ואתיצבה על מצור וגו'.

אמר לפניו - ריבונו של עולם בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין. אמרו לו תלמידיו - רבי ראינוך ולא נמות?! כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא להתיר שבועתך.

אמר לפניו - לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית ושיערו חכמים שאין טיפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו - רבי ראינוך ולא נמות?! כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם.

אמר לפניו - לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה. ירדו כתיקנן עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים.

אמרו לו - רבי כשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. אמר להם - כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה, אעפ"כ הביאו לי פר הודאה. הביאו לו פר הודאה, סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו - רבש"ע, עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינן יכולין לעמוד לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות, כעסת עליהם - אינן יכולים לעמוד, השפעת עליהם טובה - אינן יכולין לעמוד, יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם. מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים

וזרחה החמה ויצאו העם לשדה והביאו להם
כמהין ופטריות.

שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני
עליך נידוי, שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות
גשמים בידו של אליהו, לא נמצא שם שמים
מתחלל על ידך, אבל מה אעשה לך שאתה
מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן
שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו -
אבא הוליכני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי
אגוזים, שקדים, אפרסקים ורמונים, ונותן לו,
ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל
יולדתך.

תנו רבנן מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני
המעגל - 'ותגזור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה
אור' 'ותגזר אומר' - אתה גזרת מלמטה והקב"ה
מקיים מאמריך מלמעלה. 'ועל דרכיך נגה אור' -
דור שהיה אפל, הארת בתפילתך. 'כי השפילו
ותאמר גוה' - דור שהיה שפל, הגבהתו
בתפילתך. 'ושח עינים יושיע' - דור ששח בעוונו,

הושעתו בתפילתך. 'ימלט אי נקי' - דור שלא
היה נקי, מלטתו בתפילתך. 'ונמלט בבור כפיך' -
מלטתו במעשה ידיך הברורין...¹

• על גשם ועל מוריד הגשם

חוני. חוני המעגל. דמות הידועה לנו כמבקשת על
גשמים. עצם הופעתה של דמות כזו טעונה בירור.
לכאורה, יש לנו סדר של תפילות השנוי במסכת
תענית, סדר המיוחד לזמן של הפסקת גשמים,
סדר של היטהרות ותשובה, תענית ותפילה, מדוע
סדר זה לא מספיק, עד שאנו זקוקים לדמות
יחידאית המתפללת על גשמים!? ולא שהיו חסרים
חכמים בדור זה, לשכת הגזית היתה מלאה
בתלמידי חכמים, אבל כנראה שלתפילה על גשמים
צריך כשרון מיוחד.

גשם. גשם אינו רק תופעה טבעית, עיתים מופיעה
עיתים נעלמת. גשם הוא ביטוי ליחס הישיר בינינו

¹ תענית כג.

לבין רבש"ע. יחס זה מתואר בספר דברים בצורה מפורשת כאחד מגילויי התכונות המיוחדות של ארץ ישראל "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"². "והיה אם שמע תשמעו... ונתתי מטר ארצכם בעיתו"³. אך עוד בספר בראשית הוא נרמז "... ואדם אין לעבוד את האדמה", "ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו..."⁴ הגשם 'שובר' את סדר העולם הטבעי, את החוקים הקבועים ההולכים וחוזרים, את הטבע היציב שאינו משתנה. הגשם הינו הופעת רצון חפשי שאינו כפוף לחוקים הרגילים אע"פ שהוא מופיע דרכם, והרי הוא מגלה בעצם קיומו את חסדו של 'המחדש בטובו בכל יום

² דברים יא'. יב'

³ שם שם. יג' – יד'

⁴ בראשית ב' ה' ורש"י .

מעשה בראשית', את היות העולם מתחדש ללא הרף במערכת יחסיו עם קונו, ריבונו. בארץ ישראל מתחדש מימד נוסף: הגשם, תופעת הטבע החפשית הזו, חושפת את יחס הדבקות שבין הדוד לרעיה, שבין ריבונו של עולם לעמו, וממילא הגשם מבטא מערכת יחסים הכוללת בתוכה את העולם המוסרי והמידותי, את התורה והמצווה, את הסגולה ואת הבחירה. ירידת גשמים סימן ברכה היא, אנו חשים את הקשר החי בינינו לבין הקב"ה ואנו מתמלאים שמחה ופינו מלא שירה כים.

על תפילה ועיגול •

והנה שנה אחת ואין גשם. כבר יצא רוב אדר ועדיין אין גשמים. פורים חלף הלך לו. פורים בו מתגלה קדושת ישראל שאינה מותנית בשום תנאי, גם הוא לא הועיל להורדת גשמים. השמים נעצרו והארץ יבשה. דווקא בשעה אשר כזו מופיע חוני המעגל ומתפלל. אך תפילה פשוטה אינה מועילה, אף לא

תפילה של צדיקים ואף לא של חוני עצמו. מדוע?
מה יש בו בדור, או יותר נכון מה אין בו, שגורם
למצב כה חמור, של נתק כביכול בין אבינו, אב
הרחמן לבניו אהוביו?
אבל חוני אינו שואל שאלה זו – עג הוא עוגה ונכנס
לתוכה, ומתוכה פועל ישועות. מה משמעותה של
העוגה?

שתי צורות הופעה אנו קולטים בעולם: צורה אחת
של משך, התפתחות, תנועה, התקדמות, צירוף
תופעות רבות לכלל תופעה אחת ההולכת ונחשפת
לאורך, לאורך הזמן ולאורך ההיסטוריה; הצורה
השניה היא הצורה בה אנו חווים את הרגע, הרגע
הפנוי מכל הקשר, החף מכל עתיד. זו האחרונה,
אין משמעותה שקיעה בהווה מתוך ניתוק מהעבר
והעתיד, אלא מציאת החן שבכל נקודה מצד עצמה.
מה מקור החן הזה? מהיכן היכולת לראות גודל
בכל קוטן, מהיכן הבטחון לומר בבת אחת 'מה גדלו
מעשיך ה' עם 'מה קטנו מעשיך ה'?

על מנת להבין זאת, על מנת לירד לעומקה של מציאת החן, עלינו להוסיף ולירד אל עומק השיתין של תפיסות אלו. במקביל לשתי צורות ההופעה האלה, אנו קולטים בשתי צורות את ההופעות האלוקיות במציאות: הופעה הכוללת כל ימי עולם ומעבר להם, והופעה הבוקעת את כל הגדרים ומופיעה כאן ועכשיו.

ההופעה הראשונה ניתנת להיתפס בכמה רמות: ברמה המקבלת את חוקי העוה"ז וגדריו, ורבש"ע מופיע דרכם בריבוי עלילות והופעות, וברמה יותר גבוהה הנפגשת עם חפץ ה'. ההופעה השניה מתחילה מהמקום בו הראשונה נעצרת. ניתן להמשיל את צורת התפיסה הראשונה לפאזל – אדם עמל לחבר פרט לפרט, צו לצו, קו לקו עד שלבסוף נוצרת תמונה. לכל חלק מצד עצמו אין ערך. הערך של כל חלק הוא מצד ההצטרפות שלו אל הכל. כמובן שאם יאבד חלק של הפאזל, א"א יהיה להשלים את התמונה, והתמונה תהיה חסרה, אבל לחלק עצמו, לאותו פרט בודד אין ערך.

כך ניתן לתפוס את היחס בין היחידים לעם – כמובן שהעם נזקק לכל היחידים, אך לכל יחיד מצד עצמו אין ערך, כל ערכו הוא רק בהצטרפותו אל הכלל השלם.

אם מפתחים תפיסה כזו, הרי שכל המערכת הרגשית של האדם, בה הוא חווה דברים בצורה סובייקטיבית, אין לה ערך, האדם יקבל את ערכו בהיותו חלק מאידיאל גדול שהוא עבד לו. אם נעבור לנתח נפשו של אדם לאור תפיסה זו, נוכל לראותו כמקבץ הופעות היוצרות יחדיו שלם.

אבל התפיסה השניה עם כל ראייתה את התפיסה הראשונה כנכונה בהקשרים מסוימים, חותרת היא ליתר העמקה. ניתן להמשיל אותה למבנה התולעת - יש לתולעת תכונה, שכשחותכים אותה כל חלק מצמיח מחדש את כל התולעת. בתולעת, בכל פרט בודד מתגלה הכל, כל פרט נושא בחובו את הכל. מתוך כך יש ערך עצמי לכל פרט. כמובן ככל שהפרט יברר את ההקשר שבתוכו הוא פועל הוא יבין יותר ויחיה יותר את עצמו, אבל בראיה זו כל

כחות הנפש של האדם, הרגש, הדמיון, השכל והרצון, הינם בעלי ערך. 'תולעת יעקב', עם ישראל, בנוי הוא כך. ולכן הלאומיות בעם ישראל היא הבסיס העמוק לעבודת ד' של כל יחיד.

הצורה הראשונה, תפיסת העולם באופן הראשון היא תפיסה קווית של עולם ההולך ומתפתח. התפיסה השניה היא תפיסה מעגלית הרואה את הכל כמופיע מתוך נקודה מרכזית אחת. למעגל יש תכונה שכל נקודה בהיקף קשורה באופן ישר למרכז, והמרחק בין כל נקודה למרכז שווה. כל נקודה יונקת באופן ישיר מהמרכז, וכך כל פרט קשור לאינסופיות האלוקית באופן ישיר. זו העוגה בה נמצא חוני.

במצבים יוצאי דופן, במצבים קשים בהם נדמה שיש הסתר פנים, במצבים בהם נולד חוסר אמון של האדם בעצמו עקב התפרקות טוטאלית של המערכות מסביבו, במצבים אלו צריכים לחשוף את עומק הטוב הגנוז, זו שעת המעגל, שעת הראיה של טוב שאינו מותנה במעשים או במהלכים

ארוכים, שעת טוב מוחלט המכריע את העולם כולו
לכף זכות.

ראיה כזו, אינה ראיה פשוטה, ראיה כזו עלולה
לשעבד את העולם לצורה המצומצמת של תפיסת
האדם, תפיסה כזו עלולה לשעבד את רבש"ע לחיי
ההווה. בעצם בכל תפילה אנו עלולים ליפול
במהמורה כזו, ולכן אנו מסיימים את התפילה "וטוב
בעיניך לברכנו", אנו מתאימים את רצוננו לעיני ה'
שבארץ ישראל מראשית שנה ועד אחריתה. אבל
כשפוסעים בנתיב תפילות היחיד, ויותר מכך
בתפילה יחידאית, ועל אחת כמה וכמה בתפילת
עוגה, עלינו להתאים עצמנו יותר ויותר אל רצונו
יתברך.

• התאמת עיני בשר לעיני ה'

לכאורה חוני יכול היה לבקש מיד גשמי ברכה ונדבה- אך לא, אין הוא בוחן הכל דרך מבחן התוצאה, השלב הראשון הוא בקשה סתמית "הטוב בעיניך עשה" **"נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך"**. בקשה זו מוסרת את הכל לקב"ה, שיתגלה בעולמנו לא לפי קנה המידה שלנו אלא לפי הופעת רחמיו שלו.

אך תפילה זו אינה מועילה. המצב כנראה מסובך מאד, ולכן עובר חוני לשלב הבא **"אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות"** יש כאן תביעה מפורטת יותר, אך עדיין אין ניתוב מדוייק, עדיין יש ציפיה להופעה של רצון ה' החפשי משעבוד. ואכן כך קורה, רבש"ע משפיע שפע בלתי גבולי ויורד מבול. המבול הוא מפגש עם 'רצה הקב"ה לברא את העולם במידת הדין', עם חפץ ה' להשפיע בלי התחשבות ביכולת המקבל לקבל, בלי בניית יכולת בצדיקים לקבל את טובתם.

"אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה". כעת מרגיש חוני שעולמו התרומם באופן כזה שבקשתו מופיעה מתוך קישור לרצון ה' הבלתי בעל תכלית והבלתי גבולי. רק בשלב זה אין הבקשה המפורטת מקטינה, אלא להיפך, מתוך ההתאמה לעיני ה', בקשה זו תמצא את החן שבהווה, את החן שביכולת האנושית. בקשה זו תשפיע עלינו טוב שמעל ליכולותינו אך בד בבד, יכולת בנו לקבל טובה זו.

משול הדבר למצב בו הקב"ה מעמיד אדם בנסיון. כשהקב"ה מעמיד אדם בנסיון הוא ממילא נותן לו גם כוחות לעמוד בו.

ואכן יורדים הגשמים כתיקנם. גשמים אלו אינם מצמצמים את טובו של הקב"ה, אדרבה, יורדים הם וממלאים את הארץ עד שכמעט נמחית אבן הטועין. גשמים אלה מפגישים את האדם עם צור העולמים. לכן אין מבקש חוני על רוב טובה, כי זו טובה התובעת מהאדם להתרומם "הרחב פיך ואמלאהו".

על הצורך בעיגול •

אבל מדוע? מדוע אין תפילה רגילה נענית? מדוע צריך חוני לעוג עוגה ולהופיע מדרגות עליונות כל כך כדי להשפיע רוב טובת גשמים? אם נבחן את תגובת העם לירידת הגשמים, ובפרט אם נשווה אותה לתגובתו של חוני נוכל למצוא תחילתו של קו האמור לשפוך אור על תפילתו של חוני. **"מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטריות"**. עומד לו חוני בבית המקדש, סומך את ידיו על קרבן הציבור ומודה לקב"ה. היינו מצפים שהעם יצטרף גם הוא להודאה, יתרומם גם הוא בשירת נשמת כל חי, יגיע גם הוא לבית המקדש, ואכן העם מגיע לבית המקדש, אך לשם מה? **"עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים"** אכן עולים העם, אבל לא כדי להודות, כי אם להיכנס לבית המקדש מפני הגשמים. בית המקדש, במקום להוות מקום של עליית נשמה, של שמחת רוח וגוף "אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין", הופך להיות מקום מפלט מפני

הגשמים. וכשאנו בוחנים לעומק יותר, בית המקדש במקום להיות מקום של תסיסה, של השתנות, מקום שנותן את הכח להתרומם וליראות את פני ה' אלוקינו, להתאים את מחשבותינו להתגלות יד ה' בעולם, במקום כל זאת הופך בית המקדש להיות מקום מפלט מעוצמה רוחנית, מקום שבו המסגרת החיצונה מגינה עלינו מפני הצורך להתרומם אל מעשה ה', מקום המשאיר אותנו בקטנותנו.

כבר נשבה הרוח, נתפזרו העבים וזרחה החמה, במקום להישאר בבית המקדש יוצא העם אל השדה, ומה הוא מוצא שם? כמהין ופטירות, פירות שאין גידולם מהארץ, פירות תלושים המשקפים לעם את מצבו. וכך אומרים לו חכמי הסנהדרין לחוני "דור שהיה אפל הארת בתפילתך כי השפילו ותאמר גוה דור שהיה שפל הגבהתו בתפילתך ושח עינים יושיע דור ששח בעוונתו הושעתו בתפילתך ימלט אי נקי דור שלא היה נקי מלטתו בתפילתך ונמלט בבור כפיך מלטתו במעשה ידיך הברורין..." מטביעים חכמי ישראל

שבאותו הדור חותם על הדור – דור אפל, דור שפל, דור ששח בעווננו, דור לא נקי.

כשמביטים בעיניים רגילות על דור אשר כזה אי אפשר להמלט מהמסקנה כי זה דור חוטא וכבד עוון. אבל כשעם לא מאמין בעצמו, ויותר מכך כשמדריכיו מפסיקים להאמין בו, הוא מפסיק להתפלל. כדי להתפלל אנחנו צריכים קצה חוט של תקווה, וכדי לקוות אנו צריכים להאמין בעצמנו, שיש לנו אפשרות להיות חלק מהשינוי אותו אנו תובעים. אדם חולה שנואש מחייו, קשה לו מאד להירפא, אין לו כלים לקבל את מתנת ידו של רופא כל בשר.

שלב ראשון צריך לבנות אמון של האדם בעצמו, אבל לא רק בצורה נפשית פסיכולוגית, אמון כזה נותן לאדם שמחה ובטחון בכוחותיו, אמון כזה חשוב הוא ונצרך, אבל אמון זה אינו המפתח לתפילה. עומד לו חוני בתפילה, אין הוא מביט על חיצוניותם של עם ישראל, אין הוא מביט על חיצוניותם של האנשים העומדים מולו, מיד מתחיל

הוא לשפוך תחנונים לפני אבינו שבשמים. מדרגה
כזו אינה פשוטה, נצרכת היא לעיניים מיוחדות.
"באחד הימים, כשהיה כבר רבינו בעל הבת עין)
הרב הקדוש רבינו אברהם דב מאוריתש זצ"ל)
בארץ הקדש ומקום מושבו בעיר הקדש צפת,
ערך סעודה גדולה בלא שהיתה לכך סיבה
מיוחדת, ואף לא היה זה ביומא דפגרא. שאלוהו
אנ"ש הסובבים אותו לסיבת הדבר, והשיב להם
במעשה שהיה וכך היה: " כשהייתי בחוץ לארץ
בא אלי יום אחד שד"ר מארץ הקדש ושאלתי
אותו על כל ענייני ארץ הצבי, עד שאמר לי כי
אבני ארץ ישראל הם אבנים טובות ומרגליות.
והנה, כשבאתי ארצה לא ראיתי זאת, ואמרת,
היתכן?! האיש רימה אותי?! עד שפעם פגשתי
בו ושאלתיו, למה רימיתני? והשיב לי 'אם יש
עיניים טהורות, רואים'. כאשר שמעתי כן, בקשתי
לפני השי"ת, עד שב"ה ראיתי שאכן אבני ארץ
ישראל הם אבנים טובות ומרגליות. ולכן ערכתי

את הסעודה"⁵ בכדי לראות את האבנים
כמרגליות, נדרשות עיניים טהורות, לראות בבנים
מרגליות צריך גם לב טהור.

עומד לו חוני בתפילה ומאמין: מאמין בעם ישראל,
מאמין בכח הדור, מאמין ורואה ממש את הגנוז
באנשים ההולכים ללקט כמהין ופטריות, שומע את
הכמיהה, את הכסופים, חי הוא את הדבקות
שבינינו לחי גואלנו.

אבל לא תמיד מספיקה ראייה זו, כנגדו עומדים
חכמי ישראל התופסים עמדות חשובות, עומדים
ומבקרים, אינם מסוגלים להתרומם לעין בעלת
בהירות כזו. אנו, כעומדים מן החוץ איננו יכולים
תמיד להבין את עוצמת הקשיים של העומדים
בהנהגה הרוחנית של העם, הצריכים להציב עמדה
ברורה, לא לטשטש בין רע לטוב, צריכים ליצור
שאיפה חזקה לטוב ברור ונקי, עד שלפעמים צורך
זה גורם להכרח להסתכל על הצדדים החיצוניים,

⁵ בישישים חכמה, עמ' מח'

עד כדי בקורת. אבל חכמי ישראל עצמם, העומדים במרכז בניין התורה, גם הם מצפים למוצא - מוצא שרק חוני יכול לחשוף.

המעניין הוא שדווקא התנגדות זו של חכמי ישראל, יצרה מצב חדש: בניין אמון - אך לא כתופעה פסיכולוגית; בניין של שמחה - אך לא כמכשיר להפגת מתחים או ככלי לעיצוב דמות חסונה העומדת בקשיי החיים; בניית אמון ושמחה כהליך רוחני, היורד לעומקה של האישיות ומוצא את החן שבה כחלק מתשתית רחבה יותר. חכמי ישראל הבונים את עולם העשייה, הבוררים בין רע לטוב, מכריחים לבנות עולם פנימי המתחיל מבסיס שונה, מעומק שאינו מתחיל מהחיים הגלויים. חוני עג עוגה, מתרומם לראיה עיגולית עליונה, טועם מעין העתיד בו "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבא". הולך חוני בנתיב זה לבדו, אך ראייתו זו של האחד, של צדיק שבדור מסוגלת היא, ומכריעה את הכף לזכות.

• חוני ושמעון בן שטח

האם יש בדרכו של חוני משום התווית דרך לרבים?
האם עלינו להיות מתלמידיו של חוני? **שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נידוי שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו.**

שמעון בן שטח רואה את ההכרח שבהתפרצות המדרגה של חוני, מדרגה החושפת את היותנו בנים למקום, אבל זו התפרצות, התפרצות העלולה ליצור מצב של פער מתמיד בין הקדושה שבסתר לבין זו שבגלוי. אם איננו מוצאים דרך לקשור בין החיים כולם לבין אותה פנימיות המשפיעה עלינו את טובת הגשמים עלול מהלך כזה להביא לניוון וקריסה.

חוני בתפילתו חושף את האמת של עם ישראל, אמת פנימית שאינה מתחשבת כלל בגילויי החיים

שבהווה, אבל בשביל לחיות אמת זו אנו צריכים לבנות מחדש את כל התורה שבנו, את כל עבודת ה' שבנו. אם לא כך, עלול מהלך זה ליצור שניות באישיות, או העדפה של הצד הסגולי על פני הצד הבחירי.

ניקח דוגמא לדבר מהעבר הקרוב אלינו: מלחמת ששת הימים חידשה בנו מדרגה עליונה, חשפה מערכת קשרים עמוקה בין עשייתנו שלמטה לבין הצפייה האלוקית, אך אם אין אנו משכילים לשנות את כל תבנית החיים שלנו, את כל עבודת ה' שלנו, את נקודות המוצא של כל האישיות שלנו, יכולה התפרצות זו לגרום לניוון – שוב אין אנו מסוגלים להסתפק במדרגה הקודמת ועדי המדרגה הבאה עוד לא הגענו. מצב כזה עלול להביא ליאוש עמוק, או לחילופין לשעבוד המגמות האלוקיות אל קוטן חיינו.

אבל מצד שני יש הכרח, הכרח בגשם, הכרח לחשוף את הקשר הפנימי שבינינו לאבינו, קשר החושף ש"אין השכינה מסתלקת ביניהם אפילו הם

עובדים עבודה זרה"6 ו"הלוואי יהוון בני עמי בארץ ישראל אף על פי שמטמאין אותה"7. יש הכרח בהתפרצות זו. החיים עצמם יוצרם דחיקה המובילה להופעה של הסתכלות עליונה זו. לולי מדרגתו המיוחדת של חוני היה חילול השם בהתפרצות זו.

חוני התווה לפנינו דרך של עין טובה המגדילה את כל הזמן, אלא שהוא נזקק לרבי שמעון בן שטח לצידו. שמעון בן שטח הוא אומן הסבלנות, ההולכת ומגדלת את המציאות לאט לאט. **"שמעון בן שטח תקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות"**8 " הדרך התמידי הוא לתקן בסבלנות באורך הזמן וברחמים רבים את המגרעות, באופן שגם הכחות הרעים לא יאבדו מן המציאות, כי אם ישמשו לטובה"9

6 ספר חרדים

7 איכה רבה ג'

8 שבת טז:

9 עין אי"ה שם. ועיין שם בהרחבה

שמעון בן שטח מחזיק בבת אחת את החשבון השלם, והולך ומעלה את העולם קימעא קימעא. אבל שני החשבונות נצרכים, חשבוננו של חוני מתווה את התשתית, את האטמוספירה, בתוכה פועל חשבוננו של שמעון בן שטח.

על פסיעה בנתיבי גאולה •

אכן חוני חשף מדרגות עליונות, אבל כשהוא מגיע לאותה התקדמות בנתיבי גאולה, התקדמות הנעשית בסתר המדרגה, הוא נצרך לבירור נוסף. אמר רבי יוחנן כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה 'שיר המעלות בשוב ה' שיבת ציון היינו כחולמים' אמר, האם ישנו מי שישן שבעים שנה בחלומו? יום אחד הלך בדרך, ראה אדם אחד שנטע חרוב, שאלו - עוד כמה שנים יתן פירות עץ זה? אמר לו - עוד שבעים שנה. שאלו - וכי פשוט לך שתחיה עוד שבעים שנה? אמר לו - אני מצאתי עולם עם חרובים, כמו ששתלו אבותיי לי, גם אני שותל לבניי.

ישב חוני ואכל לחם, באה לו שינה וישן. כיסתה אותו אבן, נכסה מהעין וישן שבעים שנה. כשקם ראה אדם אחד שמלקט חרובים מהעץ. שאלו-אתה הוא זה ששתלת את העץ? אמר לו – נכדו אני. אמר לעצמו חוני, כנראה שישנתי שבעים שנה. ראה את חמורו שנולדו לו וולדי וולדות. שב לביתו. שאל – בנו של חוני קיים? אמרו לו בנו לא נמצא, בן בנו נמצא. אמר להם – אני חוני המעגל לא האמינוהו.

הלך לבית המדרש. שמע את רבן אומרם נהירים סוגיותינו כבימי חוני המעגל, שכשהיה בא לבית המדרש כל קושיא שהיו מתקשים בה, היה מתרץ. אמר להם – אני חוני. לא האמינוהו, ולא כיבדו אותו כראוי. חלשה דעתו, ביקש רחמים ומת. אמר רבא זה מה שומרים העולם "או חברותא או מיתותא"¹⁰.

¹⁰ תענית שם, בתרגום לעברית.

וכי לא ידע חוני שדוד המלך מתבטא בצורה ציורית על גלותו של עם, שכולה חלום, והלא אף בפסוק כתוב כחולמים בכ"ף הדמיון? כנראה שהקושי של חוני היה בהבנת אופי הגלות, קושי שליווהו כל ימיו, קושי שנבע כנראה משיטתו הרוחנית.

בשינה מתרחשות שתי תופעות מנוגדות – מבחוץ, האדם נראה כחסר פעילות, כגוויה מתה "שינה – אחד משישים במיתה", אבל בפנים מתרחשות תופעות בעלות עוצמה בלתי רגילה: חלומות, דמיונות המשוחררים מכבלי ההווה, ולפעמים, חלילה, סיוטי לילה. השינה משקפת את הפער העצום שבין הפנים לבין החוץ, בין החיים הגלויים לבין מה שמתרקם במעמקי ההכרה. פער זה מופיע בצורה שונה בגלות, ממצב של טרום גלות. בזמן של טרום גלות, אנו צריכים להתמיד את החיזיון של הפנימיות. אז, אנו צריכים להרים קרן הסגולה הפנימית, שאינה משתנה ואינה יורדת מאמיתתה. בבניית מעגל אנו חושפים ברק עליון, ברק נשמה. זו פעולתו של חוני בימי חייו - חשיפת

מאורות גנוזים, גילויים והפיכתם לאמת מידה של
ראיית הטוב שבדור.

כשאנו יורדים לגלות, אנו כבר מתחילים לעלות
מעלה, כבר בירידה לגלות נולד המשיח. אמנם,
כלפי חוץ לא מתרחש כלום, אך מבפנים מתחילים
להירקם חיים חדשים, חיים הנבנים במהלך ארוך.
בשלב זה צריך סבלנות גדולה. אין אפשרות לחשוף
את מה שנבנה, כי אנחנו באמצע ולפעמים
בהתחלה של תהליכים ארוכים שאין המציאות
יכולה להבין.

כשאנו שבים לארץ ישראל נוצר משבר ממין חדש,
משבר שכמוהו לא ידענו – החיים הפנימיים
התקדמו למדרגות שלא שיערו אבותינו, אך החיים
הנגלים מפגרים, חולים הם לעיתים במחלות של
גלות. "בשוב ה' שיבת ציון" אז אנו מגלים שלא
המבט החיצוני על הגלות הוא הנכון אלא "היינו
כחולמים", החלום, החלקים העומדים מעל ההכרה
של האדם, התפרצויות של עתיד המכווין בעדינות
את ההווה, זו האמת של הגלות, ובעת קווי גאולה

הולכים וזורחים אנו נתבעים לבנות ולקשר הכל אל ההכרות הגלויות שלנו. בשלב כזה צריך לבא חשבון מתוך ראייה שלמה, ראייה הרואה את כל העתיד מחד, והרואה איך מתוך כך כבר מאירה כל נקודת הווה, איך כל הנקודות מצטרפות להיות אחד שלם, ואיך כל נקודה מצד עצמה כבר מאירה בשלמותה, איך הבקורת באה רק כדי לחשוף ולהאיר נקודות פנימיות ואיך העין הטובה איננה פשרנית או ותרנית אלא רואה את כל המכלול.

כל חייו היה חוני עסוק במציאת הדרך לבנות חשבון של עולם מלא אשר כזה, וכיצד להצמיח מתוכו את היכולת להחזיק מעמד תחת כובד משאם של חבלי הלידה שקודמים לגאולה. אבל החשבון שחוני תובע הוא חשבון שלא יטביע את האדם בים של נצח, אלא אדרבה, יתן כח ועוצמה חדשה לעולמו הפשוט של האדם, העולם של **אכילת הפת**, של החוויות הסובייקטיביות.

אילו יכולות חדשות צריך להצמיח כדי להיות חלק ממגמה זו, מגמה שכשהיא מופיעה הרי היא מופיעה גם בצורה של ניגוד עצום בין הפנים לבין החוץ?

ראינו כבר שני מצבים: מצב בו כלפי חוץ יש חטא ובפנים מאירה הסגולה, מצב של טרום גלות. במצב כזה יש ואנו נצרכים לעיגולו של חוני, ויש ואנו עולים במעלה סבלנותו של שמעון בן שטח. מצב נוסף, גלות. בה כלפי חוץ נחזית סטאטיות של שקיעה לעומת פנים, בו נרקמים חיי עתיד. במצב זה אנו זקוקים לאמונה גדולה, לשאת עין למרחוק ולסבול עול חיי ההווה.

אך כאן יש מצב שלישי, מצב בו יש חורבן גדול, רוח ההורסת את כל העבר, על מנת לתת פרי לאחר שבעים שנה, מצב בו ימי שנותינו בהם שבעים שנה אינם מסוגלים להקיף את כל הנעשה, והפער העצום בין נמיכות קומת ההווה השוברת והורסת, אינה מתאימה כלל לרוח הפנימית, שעכשיו היא

כבר מרכיב חיוני מהמציאות ואין אנו בני חורין להיפטר ממנה.

החרוב, הוא אילן מיוחד, כלפי חוץ - חורבן, ריק. כלפי חוץ אין הוא נותן פירות כל ימי חייו אדם. אם אנו מציבים את השאלה 'מה תקופה כזו נותנת לי' מול עץ אשר כזה, מול דור אשר כזה, לא נמצא תשובה. עלינו לישון ולהתרומם מעבר לימי שנותינו.

יתירה מכך, בזמן השינה התפתחו החלומות, אך במקביל נולדו לחוני **חמורים ובני חמורים** – העולם החומרי שנעזב בלא חיבור חי לעולמות נוספים הלך ונבנה, הגדיש את הסאה, התרבה לאין שיעור, עד כדי כך שחוני אפילו לא מסוגל להתייחס אליו, מנסה הוא לטוות את חוטי התקווה וההמשך שאולי, ממילא, יתנו מקום לכל אותן נטיות שהתרחבו לאין שיעור.

כשמתעורר חוני הוא מגלה עוצמות חדשות אותן לא שיער. מחד, עולם פנימי רחב לאין שיעור, יותר מכל מה שיכולה עין אדם לשער. שבעים שנות

שינה בצל החרוב יוצרים בנפש האדם פנימה תודעה בעלת היקף, תודעה בעלת מרחב יותר גדול מיכולת עיכולו. מאידך, הנטיות החומריות מתגברות בו באופן שגם אותן אין הוא מסוגל להכיל. הוא נתבע לרמת חיים חדשה שהשפה שלו אינה מסוגלת להכיל.

כל ימיו התקשה חוני – מה מקום להווה במצב כזה, אבל רק כשישן הבין את חדותה של השאלה. עד כמה שינה מפתחת בעם נטיות חומריות אדירות לצד עמקי תודעה מקיפים. והשאלה כיצד נושאים משא כזה, כיצד מביעים את העצמיות בדור כזה, נשאלת במלא חריפותה.

כשרואה חוני את האדם הנוטע חרוב, מיד הוא שואל אותו: מה אתה מרוויח מכל זה? ואותו אדם משיב לו אני חלק ממהלך של נצח, ממהלך ארוך מאד המתחיל באבות אבותינו ויסתיים אחרי בני בנינו. הגלות הובילה אותנו ליכולת להתרומם מעל עולמנו הצר, הפרטי. או אז אנו מגלים כי או חברותא או מיתותא, ודווקא התרוממות זו נותנת

ערך חדש לעולמנו, היא בונה מחדש את הרגשות שלנו, את ההבנות שלנו, ובעיקר את חלומותינו. "בשוב ה' שיבת ציון היינו כחולמים".

רבונו של עולם, זכנו להביט בעיניים טובות על עם ישראל כולו ועל כל יהודי ויהודי, זכנו לראות בעיני רוח את עומק נשמתו של הדור, את ייסורי הנשמה החפצה להאיר את כאבי המהלכים שבחיצוניותם מתנכרים לה.

רבש"ע זכנו לא לאבד אמון בדור, לא לאבד אמון במדינת ישראל שהיא הבסיס והיסוד לכל עבודתנו אותך, שהיא המאירה באור חדש את כל תלמוד תורתנו. זכנו לראות את אור פניך המתגלה דרך מלכות ישראל בדור הזה.

רבש"ע זכנו להיות עם המרחמים על בניך, המצפים להופעת חסדיך הבלתי גבוליים, המייחלים להיות גיבורים העומדים בייסורים של כאב הגאולה. תן בנו כוחות לקבל טובתך, ומתוך כך יתמתקו ייסורינו.

זכנו לא להתיימש, לא ליפול ברוחנו, למרות כל מה שמתרחש, לא לבוז ליום קטנות ובודאי לא ליפול לקטנות - אדרבה תן בלבנו שנראה מעלת הדור, מעלת היהודים שזכו לחיות בצל גאולת ישראל ומתוך כך זכנו להיות מוארים ומאירים מאור פניך.

רחם על עמך אהובך, בניך בני בחוניך, בני אברהם יצחק ויעקב, והאר לנו את אור פניך לא בקטנות, לא דרך מסווים המסתירים, והשפע לנו ישועתך. האר עצתך העמוקה ובנה לנו ממשלה היודעת את ערכה ותפקידה, וגלה את שמך על עם מקדשי שמך, עם שעכשיו בעצם קיומו, בעצם מדינתנו יש בו קידוש ה'. תן בנו כח להרים קולנו ולגלות בהכרה ברורה את עומק קידוש ה' שבדור ולהיות מבניך המקדשים שמך.

בנה ביתך בקרוב וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה. במהרה בימינו אמן סלה.